

Asia: VN/7059/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (pysyvä oleskelulupa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuurojen Liitto ry haluaa lausunnossaan todeta, että hallituksen esitys on syrjivä monessakin mielessä. Kuuroilla maahanmuuttajilla ei tule jatkossa olemaan mahdollisuuksia täyttää pysyvän oleskeluluvan edellytyksiä, vaikka kyse ei ole tahdon tai yrittämisen puutteesta. Vuositasolla maahamme tulee noin parikymmentä kuuroa maahanmuuttajaa, mutta laki ei voi muodostua kategorisesti heitä syrjiväksi.

Ensinnäkin edellytyksenä oleva kielitaitovaatimus on kuuroille maahanmuuttajalle mahdoton, sillä yleistä kielitutkintoa ei suomeksi tai ruotsiksi pysty läpäisemään ilman puheen ymmärtämisen ja tuottamisen osuuden suorittamista. Vaatimus on mahdoton silloin, kun ei kuule. Yleistä kielitutkintoa eli YKI:ä ei ole saatavilla vielääkään suomalaisella tai suomenruotsalaisella viittomakielellä, vaikka siihen onkin jo vuosia sitten luotu Jyväskylän yliopistossa kriteeristö ja testi voitaisiin sen puolesta ottaa käyttöön. Kuurojen Liitto ry:lle annetun selityksen mukaan viittomakielisen YKI:n käyttöönotto on mahdotonta siksi, koska YKI-järjestelmää säätelevä laki edellyttää sekä kirjallisen että suullisen kielitaidon arviointia mutta viittomakielillä ei ole kirjallista muotoa.

Suomen kansalaisuuden voi saada osoittamalla riittävää suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen hallintaa (kansalaisuuslaki (359/2003) 13 §), mutta jatkossa pysyvän oleskeluluvan saaminen olisi siis mahdotonta. Koska YKI viittomakielellä ei ole käytössä, on Kuurojen Liitto ry käytännössä arvioinut kuurojen maahanmuuttajien suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen osaamisen tason, sillä yksikään viranomainen ei tätä arviointivastuuta ole ottanut hoitaakseen. Liiton antama lausunto kielitaidosta on Maahanmuuttoviraston kanssa sovittu kelpaavan kansalaisuushakemuksen liitteeksi.

Toinen syrjivä elementti, joka nousee kuuron maahanmuuttajan esteeksi, on tauoton työhistoria ja ansiotyön taso. Suomessa kuurot, myös suomalaissyntyiset kuurot, kokevat laaja-alaisesti syrjintää työmarkkinoilla. Kuuroutta ja viittomakielen käyttöä kohtaan on paljon ennakkoluuloja eikä työllistyminen ole helppoa. Tavallisin selitys sille, ettei työnantaja ota kuuroa töihin tämän ollessa jopa muita hakijoita pätevämpi, on se, että kuurous muodostaa työturvallisuusriskin. Moni työnantaja pelkää kuuron palkkaamisen tarkoittavan lisääntyviä kustannuksia tulkkauspalvelun käytön myötä, hankaluuksia kommunikoinnissa, osaamisen heikkoutta jne. Mikäli kuuro onnistuuakin pääsemään töihin, monelle tarjoutuu vain matalapalkkaisia ja lyhytaikaisia työpaikkoja. Erityisen totta tämä on kuuroille maahanmuuttajalle. Kuuro ei työllisty, vaikka kaikkensa yrittäisi, ja jo 1990-luvun lamasta alkaen kuurojen työttömyysprosentti on ollut valtaväestöä merkittävästi korkeampaa.

Myös kotoutumiskoulutukseen pääsy on kuuroille maahanmuuttajalle erityisen hankalaa. Kunnissa olevat perusmuotoiset kotoutumiskoulutukset eivät sovi kuuroille, sillä ilman viittomakielen tulkkausta hän ei pysty osallistumaan ja saamaan opetusta. Maamme tulkkauspalvelun toissijaisena vastuutahona on Kansaneläkelaitos eli Kela lain vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) perusteella. Kelan tulkkauspalvelua voi hakea, kun on saanut kotikunnan ja on toimiva kommunikointimuoto. Ennen kotikunnan saamista tulkkauspalvelun vastuutaho on epäselvä – paitsi silloin, kun kuuro maahanmuuttaja asuu vastaanottokeskuksessa ja on menossa asioimaan viranomaisissa: silloin vastaanottokeskus huolehtii tarvittavasta tulkkauksesta. Kuuron maahanmuuttajan tulee tosin ensin opetella suomalaista viittomakieltä, jotta hän hyötyy maassamme tarjolla olevasta viittomakielen tulkkauspalvelusta.

Viittomakielistä kotoutumiskoulutusta on tällä hetkellä tarjolla vain Kuurojen Kansanopistossa Helsingissä (paikkamäärä rajallinen). Kuurojen Kansanopistossa kuuro maahanmuuttaja oppii paitsi suomalaista viittomakieltä, myös kirjoitettua suomen kieltä ja suomalaisen yhteiskunnan rakenteita. Osa kuuroista maahanmuuttajista tulee Suomeen käytännössä täysin kielettöminä. Kielitaidon taso riippuu lähtömaasta, sen vammaispolitiikasta ja koulutusjärjestelmästä. Osassa maailman maita vammaisuus on hävettävä asia, vammaiset eivät pääse kouluun eivätkä siis opi lukemaan tai kirjoittamaan. Suomeen tullessaan he joutuvat aloittamaan siis paitsi maamme kielten opettelun, myös ylipäänsä lukemisen ja kirjoittamisen taidon.

Kuuro maahanmuuttaja joutuu tekemään muita maahanmuuttajia enemmän työtä pärjätäkseen Suomessa. Pelkän suomalaisen viittomakielen taidon opettelu ei riitä, vaan sen lisäksi kuuro maahanmuuttaja joutuu opettelemaan toisen kielen, kirjoitetun suomen. Ilman luku- ja kirjoitustaitoa suomen kielessä (tai vaihtoehtoisesti ruotsin kielessä) on yhteiskunnassamme hankala toimia itsenäisesti ja yhdenvertaisesti esimerkiksi viranomaisissa, opiskeluissa tai työelämässä. Jo pelkästään lakisääteisten palvelujen hakeminen vaatii vahvaa kirjoitetun kielen taitoa.

Kuurojen Liitto ry muistuttaa maataamme laintasoisesti sitovasta kansainvälisestä vammaisopimuksesta. YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 27/2016) artikla 21 edellyttää tekemään kohtuullisia mukautuksia, jotta vammaisen henkilö voi toimia yhdenvertaisesti. Sopimus velvoittaa edistämään viittomakielten käyttöä. Erityisesti artikla 5 edellyttää, että Suomi toteuttaa kaikki asianmukaiset toimet yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja

syrjinnän poistamiseksi sekä takaavat vammaiselle henkilölle yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan. Samoin yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 pykälä antaa viranomaiselle velvollisuuden ryhtyä asianmukaisiin toimiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Pykälässä 9 velvoitetaan positiiviseen erityiskohteluun tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Lisäksi sen 15 pykälä velvoittaa tekemään kohtuullisia mukautuksia, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti esimerkiksi saada koulutusta.

Näillä perusteilla Kuurojen Liitto ry ei hyväksy pysyvän oleskeluluvan saamisen kriteerien tiukennusta ilman selkeää mahdollisuutta kuuron maahanmuuttajan yksilöllisen tilanteen tarkasteluun ja vaatimuksista poikkeamiseen. Esitykseen tulee merkitä selkeästi pykälätasolle, kuka viranomaisen on vastuussa yksilöllisen tilanteen arvioinnista ja viittomakielen tulkkauksen järjestämisestä, mikäli arviointi edellyttää viranomaisen ja kuuron maahanmuuttajan tapaamista.

Rönnberg Marika
Kuurojen Liitto ry